

Jambrekovke knjige jest u tome što taj pokret, u našim zemljama, stavlja u europski protestantski kontekst.

Ova knjiga je pisana da se moderni čitatelj upozna sa još nedovoljno poznatom ulogom koju je imao hrvatski protestantski pokret u našoj kulturi. Vrlo bogata bogoslovna misao hrvatskih protestanata još uvijek je neistražena, međutim, ovakvom knjigom naša je historiografija i kulturna povijest dobila izuzetno djelo koje dolazi 61 godinu nakon izdavanja kapitalne Bučar-Fancevljeve "Bibliografije", popunjavajući veliku prazninu.

Treba poželjeti mnogo uspjeha Stanku Jambreku na neumornom radu istraživanja povijesti i suvremenih zbivanja u crkvama protestantske baštine.

Mila Perković

ARSEN DUPLANČIĆ
REGESTA ZAPISNIKA SPLITSKOGA
VELIKOG VIJEĆA OD 1620. DO
1755. GODINE
 GRAĐA I PRILOZI ZA POVJEST
 DALMACIJE 14
 DRŽAVNI ARHIV U SPLITU

U knjižnici Arheološkog muzeja u Splitu čuvaju se regesta zapisnika Velikog vijeća splitske komune za razdoblje 1620.-1755. godine, što je znanstveno obradio bibliotekar Arheološkog muzeja Arsen Duplančić.

Značenje regesta je veliko jer se odnose i na knjige onih zapisnika splitskog Vijeća koje nisu sačuvane. Iz regesta doznajemo podatke o radu Velikog vijeća i njegovoj ulozi u društvenom, političkom i gospodarskom životu grada Splita za razdoblje duže od jednog stoljeća.

U uvodu autor obrađuje komunalnu organizaciju Splita i ostalih dalmatinskih gradova u vrijeme mletačke vladavine. Uvodne naznake (str. 13-34) imaju vrijednost historijskog štiva u kojima se daje cjelokupni ustroj komunalnog društva (upravnih tijela,

djelovanje dužnosnika) i koje su nužne radi dobivanja opće slike o ustroju i djelovanju Vijeća.

Autor nije samo obznanio vrijedne podatke regesta (po kronološkom redu), već je dao i opsežan komentar.

S početkom Kandijskog rata Splitu je zaprijetila velika opasnost, to više što su se u Solinu gomilale jake turske snage sa sandžakbegom na čelu. U takvim okolnostima mnogi ističu svoje zasluge u ratu da bi ušli u gradsko vijeće i postali plemićem. Stare plemićke obitelji tražile su da ih se primi među splitske plemiće, što bi odobrio Senat, međutim samo pojedinci i njihovi potomci bili bi primljeni iz razloga što su uživale veliki ugled.

U Splitu su od najranijih dana djelovali i Židovi, koji su uživali razne povlastice a svojim su radom stekli naklonost građana. Ponekad bi došlo do protivljenja Crkve zbog njihovog liječničkog djelovanja, no vlast bi uvijek stala na njihovu stranu dopuštajući im da i dalje nesmetano liječe kršćane.

Pored već spomenutog rata Splićanima je i kuga donijela mnogo straha i nevolja. Zbog novonastalih prilika prekinuti su trgovina i promet a valjalo je zbog rata raditi na utvrđivanju gradova.

Tijekom rata u gradu se osjetila velika nestašica hrane, ukinuti su beneficiji soli koji se dijelio svim slojevima (plemići, građani, pučani, svećenici, redovnici), međutim, dobivši izvješće o teškom stanju u Dalmaciji, Senat je naredio povrat beneficija. Osnovan je fontik tj. žitnica; postavljalo se pitanje gdje izvoziti vino i rašu (debelo vuneno sukno), da li izvan pokrajine ili samo u Veneciju i druge gradove Republike.

Neki pravoslavci (Greci Sismatici) traže od dužda dozvolu za gradnju njihove crkve radi udobnosti strancima koji dolaze u grad.

Nakon Kandijskog rata mletačka je vlast počela dijeliti oslobođeni teritorij doseljenicima, zaslužnim obiteljima i pojedincima, plemstvu i crkvi. Tako doseljenici i stranci dobivaju više zemlje nego što im pripada dok su splitski plemići i građani isključeni.

Dolaze novi svećenički redovi: kapucini dobivaju dozvolu za gradnju hospicija 1703. g.; polako se razvija isusovački hospicij, no ne imajući stalne prihode vlada im određuje godišnju pomoć od 100 dukata za svakog misionara.

Najdjelotvornije organizacije bile su bravotštine koje među ostalim, preuzimaju brigu za napuštenu i nezbrinutu djecu, osnivanjem nahodišta.

Kao i plemići i pučani imaju svoje ustanove, gotovo vlast; ustrajnom borbom pučani su uspjeli između 1483. i 1499. dobiti pravo da se sastaju na kongregu.

Koliko god razlike među staležima bile velike ipak u teškim trenucima proradi solidarnost i odlučuju da li je bolje potrošiti dio svog skromnog imetka u utvrđivanje grada ili da dozvole da sve propadne i odu lutati po svijetu.

Bilo je primjera luksuza; da bi se nabavilo "abito da citta" (svećane odore koje su nošene na razne proslave i ceremonije) Vijeće je povećavalo plaću sucima. Mletački propisi protiv luksuza nalagali su plemićima nošenje crne odjeće pa je crno bilo vladajuća boja u Veneciji. Niže svećenstvo je tražilo da knez i gradska uprava stoje na nogama dok oni prolaze; postojale su razne počasti u što je spadalo nošenje kopalja baldehina.

Ozbiljnim pristupom, Arsen Duplančić, dao je nove podatke i detalje, minuciozne sličice koje osvjetljavaju složenost i bogatstvo splitskoga gradskog života koji je funkcionirao kao urbana europska cjelina visoke civilizacijske razine u to davno doba.

Mila Perković

STJEPAN ĆOSIĆ
DUBROVNIK NAKON PADA
REPUBLIKE (1808.-1848.)
ZAVOD ZA POVIJESNE ZNANOSTI HAZU,
DUBROVNIK 1999.

Knjiga Stjepana Ćosića posvećena je dubrovačkoj povijesti prve polovice 19. stoljeća. S obzirom na povijest Republike, to je razdoblje rjeđe razmatrano u stručnoj literaturi. Značaj ovog razdoblja ogledava se u činjenici što predstavlja bitnu prekretnicu dubrovačke povijesti. To je period francuske okupacije, ukidanja Republike, uklapanja u okvire Habsburške Monarhije, dokidanja starog dubrovačkog poretka koji je kao takav funkcionirao stoljećima, te početka sasvim novih društveno-političkih zbivanja. Autor navedena previranja promatra na cijelom teritoriju bivše Republike. Knjiga je podijeljena na sedam cjelina, da bi svaka razmatrala određeni aspekt tog povijesnog razdoblja. Tako autor podrobnije piše o pozadini sloma Dubrovačke Republike, razdoblju pod francuskom upravom, ulasku Dubrovnika u sklop Ilirskih pokrajina, prijelaznoj austrijskoj upravi te konačnom priključenju Habsburškoj Monarhiji. Posebna pažnja je posvećena društveno-političkim zbivanjima; društvenoj tranziciji i začecima nacionalne integracije. Naime, upravo te dvije smjernice, na dubrovačkom području, pokazuju posebnosti u svom razvoju. Početkom 19. stoljeća Dubrovnik se isprječio na putu borbe velikih sila za istočnu obalu Jadrana. Napoleonov prodor na istok sukobljavao se austrijskoj težnji za samoodržanjem i panslavenskim imperijalizmom ruskog cara. Strateški važno područje istočno-jadranske obale nije moglo ostati rascjepkano pa je dubrovačka neutralnost u svakom slučaju smetala. Uslijedila je poznata epizoda koja je završila ulaskom vojske francuskog generala Lauristona u Grad 27.05.1806. Taj je događaj otvorio sasvim novu stranicu dubrovačke povijesti.

Autor u prvom poglavlju analizira stanje uoči francuskog zaposjedanja. Plemićki stalež

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LII
ZAGREB 1999.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LII, str.1-250, Zagreb 1999.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor

Mirjana Gross

Ivan Kampuš

Franko Mirošević

Ivica Prlender

Tomislav Raukar

Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:

ABC Clio

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:

Horetzky